

مجله علوم تربیتی و روانشناسی
 دانشگاه سیستان و بلوچستان
 سال سوم - شهریور ماه ۱۳۸۵

موانع ازدواج دختران

ناصر ناستی زائی*

چکیده

اهمیت ازدواج بر هیچ کس پوشیده نیست. شاید با اطمینان بتوان گفت هر جوانی طبعاً به ازدواج و تشکیل خانواده علاقه دارد و گزینه جنسی او را در اقدام به آن دعوت می‌کند و لازم به نظر می‌رسد هر چه زودتر خواسته‌ی طبیعت را اجابت کرده و کانون خانواده را تشکیل دهد. لیکن در عمل چنین نیست و اغلب موانعی بر سر راه ازدواج جوانان وجود دارد و آن را از سنین طبیعی و مطلوب به سنین بالاتر به تاخیر می‌اندازد. هدف این تحقیق بررسی موانع ازدواج دختران و ارائه راهکارهای مناسب برای حل این معضل اجتماعی می‌باشد. تحقیق حاضر از نوع زمینه‌ای بوده و جامعه آماری آن کلیه دانشجویان دختر مشغول به تحصیل در نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵ دانشگاه سیستان و بلوچستان بوده اند که به شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی تعداد ۳۰۵ نفر به پرسشنامه محقق ساخته پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، جدول، نمودار) و آمار استنباطی (آزمون مجذور خی‌تک متغیره) استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که هر ۵ عامل مورد بررسی در تحقیق یعنی عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی، عوامل اجتماعی، بی‌توجهی مسوولان و عدم صلاحیت جوانان در موانع ازدواج دختران از دیدگاه پاسخگویان مؤثر بوده است.

واژه‌های کلیدی: ازدواج، موانع، عوامل فرهنگی، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی، بی‌توجهی مسوولین، مهریه، جهیزیه.

* عضو هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان

• مقدمه

ازدواج یک امر جهانی است که در تمام جوامع و تقریباً همیشه در طول تاریخ وجود داشته است و به یک مجموعه نیازهای اساسی انسان پاسخ می‌دهد. بقای نسل و پرورش فرزندان، تحقق آرزوی دیرین کودکی برای پدر و مادر بودن، دستیابی به عالی‌ترین سطح دوستی و صمیمیت در دوران جوانی و بزرگسالی و تقسیم کار و همکاری و همراهی در طول زندگی در شمار اساسی‌ترین کارکردهای خانواده است. دین مبین اسلام نیز بر اهمیت ازدواج تأکید فراوان نموده و ارضای غرایز جنسی را در حد نیاز واقعی نه تنها نفی نکرده، بلکه تشویق نیز نموده است. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «ازدواج سنت من است و هر کسی از سنت من اعراض کند از من نیست» (میزان الحکمه: ۲۷۱). منظور جمله فوق این است که چنانچه کسی از افراد با وجود دارا بودن شرایط، ازدواج نکند از پیروان راستین پیامبر (ص) نیست.

ازدواج فقط نیاز جوانان نیست بلکه به طور کلی نیاز اجتماع نیز هست. اگر یک جامعه بخواهد امنیت و سلامت خود را حفظ کند باید سنت ازدواج در آن برقرار شود تا هر فردی به آرامش برسد. تحقیقات نشان داده است در جامعه‌ای که در آن افراد عزب و مجرد زیاد باشد آن جامعه با مشکلات فرهنگی و اخلاقی بسیاری روبرو می‌شود. صمدی (۱۳۸۳) چنین نتیجه‌گیری می‌کند که معمولاً زنان و دختران بدون همسر و مجرد در جامعه از نبود امنیت خاطر کافی در زندگی، محل کار و تحصیل رنج می‌برند. همچنین اماکن عمومی، خیابان‌ها، مراکز خرید و تفریح برای زنان مجرد کمتر امن است. چنانچه انواع مزاحمت‌ها، متلک‌ها، کنایه‌ها، تبعیض‌ها و تنگ نظری‌ها مانع آرامش و آسایش زنان مجرد است.

از سوی دیگر نتایج تحقیقات پزشکی نشان می‌دهد که مهم‌ترین پیامد بالا رفتن سن ازدواج دختران این نکته است که آمار ناهنجاری‌های مادرزادی و عقب ماندگی‌های نوزادان بالا می‌رود. فدایی (۱۳۸۴) معتقد است: اگر ازدواج در سن بالا انجام شود (برای زنان ۳۵ سال و برای مردان ۴۵ سال) امکان ضایعات مختلف در کودکان از جمله عقب ماندگی ذهنی بالا می‌رود. در گذشته تصور بر این بود که فقط سن بالای زنان با ناهنجاری‌های رشد کودکان ارتباط دارد اما امروزه سن بالای مرد هم می‌تواند موجب عقب ماندگی ذهنی در کودکانی که به دنیا می‌آیند بشود. از دیگر مسایل و مشکلات افزایش سن ازدواج، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف: افزایش سن ازدواج و بالا رفتن درصد مجردین

با وجود آنکه دختران فراوانی در کشور ایران به سن ازدواج رسیده اند و باید ازدواج کنند در سال های اخیر با افزایش سن ازدواج دختران، نسبت دختران مجرد افزایش یافته است. کمالی و کوششی (۱۳۸۳) عنوان می کنند نسبت دختران مجردی که تا ۲۵ سالگی هرگز ازدواج نکرده اند از سال ۱۳۴۵ از کل جمعیت آنان از حدود ۱۳٪ به بیش از ۴۶٪ در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است. به عبارت دیگر، طی این سال ها بیش از ۳۰٪ از دختران افزون بر رقم ۱۳٪ سال ۱۳۴۵، ازدواج خود را به سنین بالای ۲۵ سال به تعویق انداخته اند و این در حالی است که نسبت پسران مجرد از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵ کاهش داشته است یعنی نسبت پسران مجرد از حدود ۶۸٪ در سال ۱۳۴۵ به حدود ۶۲٪ در سال ۱۳۵۵ و کمتر از ۵۸٪ در سال ۱۳۶۵ کاهش یافته که این بدان معناست که تاخیر پسران به ازدواج در سنین ۲۵ سالگی به بالاتر در سال ۱۳۴۵ به دو مقطع بعد بیشتر بوده است.

ب) افزایش سن ازدواج و مسأله خودکشی

آمارهای ارائه شده درباره خودکشی در شهرهای ایران حکایت از آن دارد که در گذشته میزان خودکشی در میان گروه های سنی بالاتر بیشتر بوده اما در ۲۰ سال اخیر این الگو به هم خورده و میزان خودکشی به سمت گروه های سنی جوان تر گرایش پیدا کرده است (تقوی، ۱۳۸۳: ۷۵).

تبریزی (۱۳۷۳) در تحقیقی اظهار می دارد اکثر اقدام کنندگان به خودکشی را در ایران، جوانان مجرد تشکیل می دهند. جوانان مجرد به دلیل وابستگی کمتر، بیشتر اقدام به خودکشی می کنند. آمار و ارقام حکایت از آن دارد که میزان خودکشی در زنان بیشتر از مردان است. در استان ایلام ۷۰٪ خودکشی ها توسط زنان انجام می شود.

گروهی معتقدند جوانانی که اقدام به خودکشی می کنند به این خاطر است که آنان در ارضای نیازهای جنسی خود ناکام شده و در اثر محرومیت و نومییدی از خواسته خود اقدام به خودکشی کرده اند. معمولاً دختران به خاطر ماندن بیش از حد در خانه و احساس ناامیدی از ازدواج اقدام به خودکشی می نمایند. تقوی (۱۳۸۳) در تحقیقی که به منظور بررسی عوامل

اقدام به خودکشی بر روی ۵۰۰ مورد انجام شده، این نتیجه را به دست آورد که یکی از عوامل اصلی و عمده اقدام به خودکشی در جوانان فراهم نشدن زمینه برای ازدواج آنان است.

ج) افزایش سن ازدواج و مسأله فرار از خانه

معضل اجتماعی فرار از خانه معضلی است که عوامل مختلفی از قبیل سختگیری بیش از حد والدین، فقر، بی سرپرستی و ... در آن دخالت دارند. نسبت فرار دخترها به پسرها از خانه تقریباً مساوی است، اگر چه دختران بیش از پسران دستگیر می شوند. معظمی (۱۳۸۲) اظهار می دارد طبق آمار در سال ۱۳۸۰، ۴ هزار و ۷۳ جوان و نوجوان فراری شناسایی شدند که بیشتر آنان را دختران تشکیل می دادند و ۷۲٪ دختران فراری بین ۱۶-۲۵ سال داشتند. تجزیه و تحلیل ها نشان می دهد درصد قابل توجهی از دختران فراری کسانی هستند که به رغم نیاز شدید آنها به ازدواج و داشتن خواستگارهای متعدد، والدین آنها با ازدواجشان مخالفت کرده اند.

د) افزایش سن ازدواج و مسأله قاچاق زنان

امروزه قاچاق زنان یکی از سودآورترین تجارت ها محسوب می شود. بسیاری از دلایل به امید فراهم نمودن یک زندگی ایده آل و رویایی به سراغ دختران مجرد رفته و آنها را اغفال کرده و وارد باندهای فحشا می کنند. گروه مولفان (۱۳۸۳) طی تحقیقی که بر روی ۱۴۷ زن و دختر روسپی انجام شده اظهار می دارند ۶۲٪ این دختران سن آغاز به کار خود را ۱۳-۲۰ سالگی عنوان کرده اند و ۶۹/۳ درصد این دختران فراهم نبودن شرایط ازدواج و بی توجهی و مخالفت والدین با ازدواج آنها را علت این اقدام بیان نموده اند.

ه) افزایش سن ازدواج و مسأله تعدد زوجات و طلاق

یکی دیگر از پیامدهای افزایش سن ازدواج مسأله تعدد زوجات است که متأسفانه در جامعه امروز ایران رو به افزایش است. هنگامی که دختران جوان نمی توانند همسری برای خود انتخاب کنند یا به همسری مردان متأهل در می آیند و یا با افراد پیر و مسن ازدواج می کنند که این عاقبت خوشی نخواهد داشت و به همین خاطر است که آمار طلاق و معضل زنان بیوه نیز مطرح می گردد.

بر اساس اطلاعات مرکز آمار در سال ۱۳۷۹، در مقابل ۴ میلیون و ۴۵۸ هزار و ۲۰۳ دختر ۲۴-۲۰ ساله در سال ۱۳۸۵ (یعنی همان دختران ۱۴-۱۰ ساله ۱۳۷۵ بدون احتساب مرگ و میر آنها) ۳ میلیون و ۵۷۹ هزار مرد ۲۹-۲۵ ساله (یعنی همان پسران ۱۹-۱۵ ساله سال ۱۳۷۵) وجود دارد و بر اساس این آمار دست کم تعداد ۸۷۸ هزار و ۳۲۸ دختر وجود خواهد داشت که قادر به یافتن همسر نخواهند بود.

بنا به گزارشی که از سوی سازمان بهزیستی منتشر شده است، آمار دختران مجرد ایران به ۱ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر رسیده است. (هموطن سلام، ۱۳۸۳، ۱۱ بهمن).

در زمینه مبانی علمی این تحقیق، موسوی (۱۳۸۲) تحقیقی تحت عنوان موانع ازدواج و عوامل تهدید کننده ی آن در دختران و زنان شهر تهران انجام داده است و این گونه نتیجه می‌گیرد: تمام دختران ایرانی تقریباً با موانع مشابهی (پیدا نکردن فرد مناسب، مخالفت و سخت گیری خانواده با خواستگاران و یا فرد مورد نظر، داشتن تجربه شکست در رابطه ی قبلی چه به صورت عقد، نامزدی و یا دوستی) در امر ازدواج مواجه هستند. انتظار از ازدواج در طول سال های اخیر تغییر کرده است ولی راهکار مناسبی برای رسیدن به ازدواج موفق توسط خانواده و جامعه به نسل جوان ارائه نشده است. ناهماهنگی در این امر به موانع ازدواج و ازدواج های ناپایدار ختم می شود. شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲) تحقیقی را تحت عنوان بررسی علل تاخیر ازدواج در بین دانشجویان انجام دادند و این گونه نتیجه گیری می کنند که پایین بودن وضعیت اقتصادی، بالا رفتن سطح تحصیلات، تفاوت های فرهنگی و قومی، کوتاهی مسوولین در امر ازدواج، در بالا رفتن سن ازدواج موثر است.

مطالعات ملی (۱۳۸۰) اولویت موانع ازدواج را به صورت زیر بیان می کند: برای پسران بیکار در رتبه ی اول، نداشتن ثبات شغلی در رتبه ی دوم، نداشتن توان مالی کافی در رتبه ی سوم، نیافتن فرد مناسب در رتبه ی چهارم و برای دختران بیکاری خواستگاران در رتبه ی اول، پیدا نکردن فرد مناسب در رتبه ی دوم، آزاد نبودن در انتخاب همسر در رتبه ی سوم و نبود حس مسوولیت پذیری در پسران در رتبه ی چهارم قرار می گیرد.

گروهی دیگر عدم تعادل در رشد جمعیت (نسبت جمعیت زنان به مردان) را جزء موانع ازدواج مطرح می کنند. جعفری مؤده ای (۱۳۸۳)، کاظمی پور (۱۳۸۳) و ...

هدف کلی این تحقیق بررسی موانع ازدواج دختران می باشد که ۳۵ مانع به عنوان موانع مهم ازدواج تحت پنج فرضیه زیر مورد مطالعه قرار گرفته است.

- عوامل اقتصادی در موانع ازدواج دختران موثر است.
- عوامل فرهنگی در موانع ازدواج دختران موثر است.
- عوامل اجتماعی در موانع ازدواج دختران موثر است.
- بی توجهی مسوولان در موانع ازدواج دختران موثر است.
- عدم صلاحیت جوانان در موانع ازدواج دختران موثر است.

• روش پژوهش

این تحقیق توصیفی از نوع زمینه ای می باشد، چون در این پژوهش سعی بر این شد که نگرش یک واحد از جامعه یعنی دانشجویان دختر دانشگاه سیستان و بلوچستان در مورد موانع ازدواج بررسی گردد. جامعه آماری این تحقیق دانشجویان دختر مشغول به تحصیل در نیمسال دوم تحصیلی سال ۸۵-۱۳۸۴ دانشگاه سیستان و بلوچستان بوده اند که تعداد آنان ۴۰۲۷ نفر بوده است. با توجه به پراکندگی آزمودنی ها در دانشکده های مختلف از روش نمونه گیری طبقه ای-تصادفی استفاده شد که از تعداد کل دانشجویان، ۳۰۵ نفر به تفکیک دانشکده و رشته به پرسشنامه ی نظر خواهی پاسخ دادند. در این تحقیق به منظور جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه ی محقق ساخته از نوع بسته پاسخ استفاده گردید. این پرسشنامه با عنوان «موانع ازدواج» شامل ۳۵ سوال بود که در آن از دانشجویان خواسته شد تا نظر خود را درباره موانع ازدواج به صورت یک مقیاس درجه بندی از خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم در مقابل هر سوال مشخص کنند. روایی این پرسشنامه از طریق مطالعه و تایید گروهی از صاحب نظران در همان زمینه تعیین شده و برای محاسبه پایایی آن از ضریب آلفای کرانباخ استفاده گردید که مقدار ضریب محاسبه شده ۰/۶۷ بوده است. برای بررسی و تجزیه و تحلیل داده های تحقیق از دو نوع آمار توصیفی (فراوانی، درصد، نمودار، جدول و ...) و آمار استنباطی (مجذور خی تک متغیره) استفاده شده است.

• یافته های تحقیق

فرضیه اول: عوامل اقتصادی در موانع ازدواج دختران موثر است. نتایج مربوط به آن در جدول شماره ۱ گزارش شده است.

جدول شماره ۱- توزیع درصدی پاسخگویان به سوالات فرضیه اول

سوال	مقوله	فراوانی	خ.زیاد وزیاد	متوسط	خ.کم و کم
۱	بالابودن هزینه ازدواج	F	۲۱۲	۶۴	۲۹
		%	۶۹/۵	۲۰/۹۸	۹/۵
۲	بالابودن هزینه زندگی	F	۲۱۹	۵۶	۲۹
		%	۷۱/۷۹	۱۸/۳۶	۹/۵
۳	نداشتن جهیزیه مناسب	F	۸۷	۱۰۲	۱۱۳
		%	۲۸/۵۱	۳۳/۴۴	۳۷/۷
۴	بیکاری خواستگار	F	۲۳۰	۴۴	۲۹
		%	۷۵/۴	۱۴/۴۲	۹/۵
۵	نداشتن حداقل درآمد برای اداره زندگی	F	۲۲۴	۵۳	۲۸
		%	۷۳/۴۴	۱۷/۳۷	۹/۱۹
۶	وابستگی مالی خواستگار به والدین	F	۱۸۸	۷۳	۴۳
		%	۶۱/۶۳	۲۳/۹۳	۱۴/۰۹
۷	فاصله طبقاتی دو خانواده	F	۱۵۷	۸۷	۵۸
		%	۵۱/۴۷	۲۸/۵۲	۱۹/۰۱

یافته های جدول فوق حاکی است که از بین عوامل اقتصادی مورد بررسی موثر در موانع ازدواج (از دیدگاه پاسخگویان) بیکاری خواستگار با ۷۵/۴ درصد مهم ترین عامل و نداشتن جهیزیه مناسب با ۲۸/۵۱ درصد کم اثرترین عامل توصیف گردیده است.

برای پاسخگویی به فرضیه اول پژوهش که عوامل اقتصادی در موانع ازدواج دختران می باشد، از آزمون مجذور خی (χ^2) تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۲ گزارش شده است.

جدول شماره ۲- نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه اول

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
P<۰/۰۱	۳۶۲/۳۸	۲	۶	۴۲	۲۵۷	F
			۱/۹۶	۱۳/۷۷	۸۴/۲۶	%

نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه اول پس از شاخص سازی سوال ها نشان داد که χ^2 محاسبه شده (۳۶۲/۳۸) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد (۹/۲۱) بزرگتر است ($\chi^2 = 362/38$, $df=2$, $p<0/01$) بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است. بدین معنا که با توجه به اینکه ۸۴/۲۶ درصد پاسخگویان تاثیر عوامل اقتصادی را در موانع ازدواج دختران زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند، پس یکی از موانع ازدواج دختران عوامل اقتصادی است.

فرضیه دوم: عوامل فرهنگی جزء موانع ازدواج دختران محسوب می شود. نتایج مربوط به این فرضیه در جدول شماره ۳ گزارش شده است.

یافته های جدول زیر حاکی است که از بین عوامل فرهنگی مورد بررسی موثر در موانع ازدواج (از دیدگاه پاسخگویان) اعتقاد به ازدواج دختر کوچک تر پس از دختر بزرگ تر با ۶۴/۹۱ درصد مهم ترین عامل و اعتقاد به ازدواج فامیلی با ۲۹/۱۷ کم اثرترین عامل توصیف گردیده است.

جدول شماره ۳- توزیع درصدی پاسخگویان به سوالات فرضیه دوم

سوال	مقوله	فراوانی	خ.زیاد وزیاد	متوسط	خ.کم و کم
۸	اعتقاد به ازدواج فامیلی	F	۸۹	۶۹	۱۴۶
		%	۲۹/۱۷	۲۲/۶۲	۴۷/۸۶
۹	عدم رضایت خانواده به سکونت دختر در شهر دیگر	F	۱۰۵	۸۶	۱۱۲
		%	۳۴/۴۲	۲۸/۱۹	۳۶/۷۱
۱۰	انتخاب خواستگار توسط والدین	F	۱۰۱	۷۴	۱۲۸
		%	۳۳/۱۱	۲۴/۲۶	۴۱/۹۶
۱۱	عیب شمردن جلسات آشنایی قبل از ازدواج	F	۱۱۹	۷۲	۱۱۳
		%	۳۹/۰۱	۲۳/۶	۳۷/۰۴
۱۲	اعتقاد به کوچکتر بودن دختر از پسر در ازدواج	F	۱۳۲	۶۲	۱۱۱
		%	۴۳/۲۶	۲۰/۳۲	۳۹/۳۶
۱۳	اعتقاد به ازدواج دختر کوچکتر پس از دختر بزرگتر	F	۱۹۸	۴۶	۵۹
		%	۶۴/۹۱	۱۵/۰۸	۱۹/۳۳
۱۴	عیب شمردن مطرح نمودن مسئله ازدواج توسط خانواده دختر	F	۱۲۶	۳۶	۱۴۳
		%	۴۱/۳۱	۱۱/۸	۴۶/۸۸

برای پاسخگویی به فرضیه دوم پژوهش از آزمون مجذور خی (χ^2) تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۴ گزارش شده است.

جدول شماره ۴- نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه دوم

P	χ^2	df	خ.کم و کم	متوسط	خ.زیاد و زیاد	فراوانی
P<۰/۰۱	۷۹/۹۷	۲	۳۳	۱۱۳	۱۵۹	F
			۱۰/۸۲	۳۷/۰۴	۵۲/۱۳	%

نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه دوم پس از شاخص سازی سوال ها نشان داد که χ^2 محاسبه شده (۷۹/۹۷) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد

(۹/۲۱) بزرگ تر است ($p < ۰/۰۱$, $df=2$, $\chi^2 = ۷۹/۹۷$) بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است. لذ فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است. بدین معنی که با توجه به اینکه ۵۲/۱۳ درصد پاسخگویان تاثیر عوامل فرهنگی را در موانع ازدواج دختران زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند، پس یکی از موانع ازدواج دختران ریشه در عوامل فرهنگی است.

فرضیه سوم عوامل اجتماعی در موانع ازدواج دختران است، نتایج مربوط به این فرضیه در جدول شماره ۵ گزارش شده است.

یافته های جدول زیر حاکی است که از بین عوامل اجتماعی مورد بررسی موثر در موانع ازدواج (از دیدگاه پاسخگویان) نداشتن شغل مناسب با ۷۹/۰۱ درصد مهم ترین عامل و سخت گیری بیش از حد والدین با ۴۶/۸۸ درصد کم اثرترین عامل توصیف گردیده است.

جدول شماره ۵- توزیع درصدی پاسخگویان به سوالات فرضیه سوم

سوال	مقوله	فراوانی	خ.زیاد و زیاد	متوسط	خ.کم و کم
۱۵	وضع مهریه سنگین	F	۱۴۹	۷۸	۷۵
		%	۴۸/۸۴	۲۵/۵۷	۲۴/۵۸
۱۶	نداشتن شغل مناسب	F	۲۴۱	۴۰	۲۱
		%	۷۹/۰۱	۱۳/۱۱	۶/۸۷
۱۷	برگزاری مراسم مجلل عروسی	F	۱۴۷	۱۱۱	۴۷
		%	۴۸/۱۹	۳۶/۳۹	۱۵/۴
۱۸	سختگیری بیش از حد والدین	F	۱۴۳	۱۱۵	۴۵
		%	۴۶/۸۸	۳۷/۷	۱۴/۷۵
۱۹	بالارفتن سطح توقعات دختران	F	۲۱۳	۵۶	۳۶
		%	۶۹/۸۳	۱۸/۳۶	۱۱/۷۹
۲۰	ازدواج پس از اتمام تحصیلات	F	۱۵۹	۹۱	۵۴
		%	۵۲/۱۲	۲۹/۸۳	۱۷/۶۹
۲۱	چشم و همچشمی در ازدواج	F	۱۸۴	۶۵	۵۶
		%	۶۰/۳۱	۲۱/۳۱	۱۸/۳۶
۲۲	بالا بودن تحصیلات دختر نسبت به پسر	F	۱۴۸	۷۸	۷۷
		%	۴۸/۵۱	۲۵/۵۷	۲۵/۲۳

برای پاسخگویی به فرضیه سوم پژوهش از آزمون مجذور خی (χ^2) تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به این فرضیه در جدول شماره ۶ گزارش شده است.

جدول شماره ۶- نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه سوم

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
P<۰/۰۱	۳۲۱/۱۶	۲	۷	۵۱	۲۴۷	F
			۲/۲۹	۱۶/۷۲	۸۰/۹۸	%

نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه سوم پس از شاخص سازی سوال ها نشان داد که χ^2 محاسبه شده (۳۲۱/۱۶) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد (۹/۲۱) بزرگ تر است $p<۰/۰۱$, $df=۲$, $\chi^2=۳۲۱/۱۶$. بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است، لذا فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است. بدین معنا که با توجه به اینکه ۸۰/۹۸ درصد پاسخگویان تاثیر عوامل اجتماعی را در موانع ازدواج دختران زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند، پس یکی از موانع ازدواج دختران از دیدگاه دانشجویان دختر عوامل فرهنگی است.

فرضیه چهارم بی توجهی مسوولین به موانع ازدواج دختران می باشد. که نتایج مربوط به این فرضیه در جدول شماره ۷ گزارش شده است.

یافته های جدول زیر حاکی است که از بین عوامل بی توجهی مسوولین مورد بررسی موثر در موانع ازدواج (از دیدگاه پاسخگویان) عدم واگذاری مسکن به صورت اجاره به شرط تملیک به زوج های جوان با ۶۴/۵۸ درصد مهم ترین عامل و عدم پخش برنامه های آموزشی ازدواج با ۲۴/۴۲ کم اثرترین عامل توصیف گردیده است.

جدول شماره ۷- توزیع درصدی پاسخگویان به سوالات فرضیه چهارم

ردیف	مقوله	فراوانی	خ.زیاد وزیاد	متوسط	خ.کم و کم
۲۳	عدم حمایت از ازدواج های ساده	F	۱۳۰	۹۲	۸۲
		%	۴۲/۶۱	۳۰/۱۶	۲۶/۸۸
۲۴	عدم پخش برنامه های آموزشی ازدواج	F	۱۰۵	۷۸	۱۱۸
		%	۳۴/۴۲	۲۵/۵۷	۳۸/۶۸
۲۵	عدم وجود اولویت استخدام برای متاهلین جوان	F	۱۹۲	۶۲	۴۸
		%	۶۲/۹۴	۲۰/۳۲	۱۵/۷۳
۲۶	عدم واگذاری مسکن به صورت اجاره به شرط تملیک به زوج های جوان	F	۱۹۷	۶۹	۳۵
		%	۶۴/۵۸	۲۲/۶۲	۱۱/۴۷
۲۷	عدم پرداخت وام مورد نیاز به زوج های دانشجوی	F	۱۸۲	۷۶	۴۳
		%	۵۹/۶۶	۲۴/۹۱	۱۴/۰۹
۲۸	عدم اعطای امتیاز به سربازان متاهل	F	۱۶۴	۸۵	۴۹
		%	۵۳/۸۶	۲۷/۸۶	۱۶/۰۶
۲۹	عدم اعطای وام مورد نیاز به زوج های جوان	F	۱۷۴	۸۲	۴۷
		%	۵۷/۰۳	۲۶/۸۸	۱۵/۰۴

برای پاسخگویی به فرضیه چهارم پژوهش از آزمون مجذور خی (χ^2) تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به این فرضیه در جدول شماره ۸ گزارش شده است.

جدول شماره ۸- نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه چهارم

P	χ^2	df	خ.کم و کم	متوسط	خ.زیاد و زیاد	فراوانی
P<۰/۰۱	۲۰۰/۳۵	۲	۲۵	۶۴	۲۱۶	F
			۸/۱۹	۲۰/۹۸	۷۰/۸۱	%

نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه چهارم پس از شاخص سازی سوال ها نشان داد که χ^2 محاسبه شده (۲۰۰/۳۵) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد

(۹/۲۱) بزرگ تر است ($p < ۰/۰۱$, $df = ۲$, $\chi^2 = ۲۰۰/۳۵$) بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است. بدین معنا که با توجه به اینکه ۷۰ / ۸۱ درصد پاسخگویان تاثیر عوامل بی توجهی مسوولین را در موانع ازدواج دختران زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند، پس یکی از موانع ازدواج دختران تاثیر عوامل بی توجهی مسوولین است.

فرضیه پنجم: عدم صلاحیت جوانان جزء موانع ازدواج دختران محسوب می شود که نتایج مربوط به آن در جدول شماره ۹ گزارش شده است.

یافته های جدول زیر حاکی است که از بین عوامل عدم صلاحیت جوانان مورد بررسی موثر در موانع ازدواج (از دیدگاه پاسخگویان) اعتیاد پسران با ۸۰ درصد مهم ترین عامل و اعتقاد به این قضیه که ازدواج یعنی اسارت با ۴۲/۶ کم اثرترین عامل توصیف گردیده است.

جدول شماره ۹- توزیع درصدی پاسخگویان به سوالات فرضیه پنجم

ردیف	مقوله	فراوانی	خ.زیاد و زیاد	متوسط	خ.کم و کم
۳۰	اعتیاد پسران	F	۲۴۴	۳۳	۲۸
		%	۸۰	۱۰/۸۱	۹/۱۷
۳۱	رویایی بودن پسران	F	۱۸۹	۵۵	۶۰
		%	۶۱/۹۵	۱۸/۰۳	۱۹/۶۷
۳۲	برقراری دوستی های خیابانی	F	۲۲۱	۴۰	۴۲
		%	۷۲/۴۵	۱۳/۱۱	۱۳/۷۶
۳۳	توجه به شکل ظاهری دختران	F	۲۲۱	۵۵	۲۸
		%	۷۲/۴۵	۱۸/۰۳	۹/۱۷
۳۴	اعتقاد به این قضیه که ازدواج یعنی اسارت	F	۱۳۳	۸۳	۸۹
		%	۴۳/۶	۲۷/۲۱	۲۹/۱۷
۳۵	عدم حس مسولیت در پسران	F	۲۲۹	۴۱	۳۵
		%	۷۵/۰۷	۱۳/۴۴	۱۱/۴۶

برای پاسخگویی به فرضیه پنجم پژوهش عدم صلاحیت جوانان در موانع ازدواج دختران موثر است، از آزمون مجذور خی (χ^2) تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۱۰ گزارش شده است.

جدول شماره ۱۰- توزیع درصدی پاسخگویان به فرضیه پنجم

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
P<۰/۰۱	۳۸۹/۴۱	۲	۱۵	۲۶	۲۶۴	F
			۴/۹۲	۸/۵۲	۸۶/۵۶	%

نتایج آزمون مجذور خی در فرضیه پنجم پس از شاخص سازی سوال ها نشان داد که χ^2 محاسبه شده (۳۸۹/۴۱) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد (۹/۲۱) بزرگ تر است ($p<۰/۰۱$, $df = 2$, $\chi^2 = 389/41$) بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تایید است. بدین معنا که با توجه به اینکه ۸۶/۵۶ درصد پاسخگویان تاثیر عوامل عدم صلاحیت جوانان را در موانع ازدواج دختران زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند، پس یکی از موانع ازدواج دختران تاثیر عوامل عدم صلاحیت جوانان است.

• نتیجه گیری

امروزه اهمیت ازدواج بر هیچ کس پوشیده نیست، اما متأسفانه در سال های اخیر این مسأله به عنوان یکی از معضلات اجتماعی مطرح شده است. در گذشته بسیاری از دختران بلا فاصله پس از سن بلوغ ازدواج کرده و راهی خانه بخت می شدند، اما امروزه به دلایل بسیاری سن ازدواج جوانان خصوصاً دختران افزایش چشمگیری را نشان می دهد.

یافته های تحقیق نشان می دهد که ۸۴/۲۶ درصد آزمودنی ها عوامل اقتصادی را جزء موانع ازدواج مطرح نموده اند. یکی از مهم ترین مسائل ازدواج مسأله فقر و امکانات مادی است. غم تامین معاش و هزینه های زندگی از مهم ترین نگرانی های جوانان در امر ازدواج می باشد. بیکاری خواستگاران، بالا بودن هزینه های ازدواج و زندگی، و نداشتن حداقل درآمد

برای اداره ی زندگی، وابستگی مالی خواستگار به خانواده اش و وجود فاصله اقتصادی دو خانواده از مهم ترین موانع اقتصادی ازدواج دختران محسوب می شوند که این یافته ها با یافته های مطالعات ملی (۱۳۸۰)، شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲)، اقلیما (۱۳۸۴) و ... همخوانی دارد و در مورد نداشتن جهیزیه مناسب نیز تا حدودی با یافته های مهدوی (۱۳۷۷)، شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲) و ... همخوانی دارد.

یافته دوم تحقیق نشان می دهد که ۵۲/۱۳ درصد دختران عوامل فرهنگی را جزء موانع ازدواج مطرح نموده اند. تفاهم و توافق فکری و فرهنگی میان دو زوج نقش اساسی در زندگی مشترک دارد. برای ایجاد یک زندگی پویا و پربار باید زوج ها بتوانند یکدیگر را درک نموده و مکنونات و محتویات درونی خود را به هم تفهیم کنند، و فرزندانشان را بر اساس یک طرح هماهنگ شده تربیت کنند. یافته های این تحقیق در موارد ترتیب ازدواج دختران از بزرگ به کوچک، تمایل پسران برای ازدواج با دختران کوچک تر از خود با یافته های مهدوی (۱۳۷۷)، محبوبی منش (۱۳۸۳)، کاظمی پور (۱۳۸۳)، جعفری مژده ای (۱۳۸۲) همخوانی دارد. ولی در موارد اعتقاد به قضیه ازدواج فامیلی، شیوه ی انتخاب همسر آینده (که بیشتر والدین نقش دارند)، عدم تمایل والدین با ازدواج دخترشان با پسرانی که در شهرهای دیگر سکونت دارند تا حدودی با یافته های شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲)، مهدوی (۱۳۷۷) و محسنی (۱۳۸۲) همخوانی دارد.

یافته سوم تحقیق نشان می دهد ۸۰/۹۸ درصد دختران عوامل اجتماعی را در موانع ازدواج دختران موثر دانسته اند. تشریفات زیاد، خرج های اضافی، اسراف در مراسم عقد و عروسی موجب می شوند تا جوانان در سن و سال مناسب نتوانند ازدواج کنند و ضایعاتی را برای اجتماع به دنبال داشته باشند. یافته های این تحقیق در موارد چشم و همچشمی در امر ازدواج، سختگیری های بیجا، بالا رفتن توقعات دختران، ادامه تحصیلات دختران، عدم تمایل برای ازدواج با مردان دارای مدرک تحصیلی پایین، مهریه های سنگین و نداشتن شغل مناسب با یافته های موسوی (۱۳۸۳)، شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲)، مطالعات ملی (۱۳۸۰)، آذین و همکاران (۱۳۸۵)، کاظمی پور (۱۳۸۳)، مهدوی (۱۳۷۷) و ... همخوانی دارد.

یافته چهارم تحقیق نشان می دهد که ۷۰/۸۱ درصد دختران بی توجهی مسولان را در موانع ازدواج موثر دانسته اند. امروزه می توان پذیرفت وظیفه دولت در قبال ازدواج ابتدا

اشتغال زایی برای جوانان است. زیرا اگر جوانان شاغل باشند، خود به خود دارای درآمد بوده و می‌توانند برای ازدواج اقدام کنند. یافته‌های این تحقیق در موارد عدم حمایت از ازدواج‌های ساده، عدم وجود اولویت استخدام برای متاهلین جوان، عدم واگذاری مسکن به صورت اجاره به شرط تملیک به زوج‌های جوان، عدم اعطای امتیاز به سربازان متاهل، عدم اعطای وام مورد نیاز به زوج‌های جوان با یافته‌های رضوی و همکاران (۱۳۸۲)، شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲) همخوانی دارد.

یافته پنجم تحقیق نشان می‌دهد ۸۶/۵۶ درصد دختران عدم صلاحیت جوانان را در موانع ازدواج مطرح نموده‌اند. برای ازدواج، فرد باید دارای شرایط خاصی باشد اما بسیاری از خواستگاران شرایط لازم را برای تشکیل زندگی نداشته و همین موارد سبب می‌شود که سن ازدواج بالاتر رود. یافته‌های این تحقیق در موارد اعتیاد خواستگاران، رویایی بودن، عدم حس مسولیت‌پذیری در پسران، اعتقاد به قضیه ازدواج یعنی اسارت، توجه به شکل ظاهری دختران، دوستی‌های خیابانی با یافته‌های عامری (۱۳۸۳)، (کیهان، ۱۳۸۱، ۱۲ بهمن)، شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲)، عامری (۱۳۸۳)، مطالعات ملی (۱۳۸۰)، آذین و همکاران (۱۳۸۵)، محسنی (۱۳۸۲)، سفیدگران (۱۳۸۰) و... همخوانی دارد.

نتیجه این که افزایش سن ازدواج نیز به نوبه‌ی خود باعث ایجاد مشکلاتی هم برای جامعه و هم برای فرد است. بنابراین برای از بین بردن این معضل در جامعه باید تمامی اقشار جامعه خصوصاً مسولین نظام چاره‌ای را بیندیشند و با فرهنگ سازی در زمینه‌ی ازدواج، جوانان را به این امر تشویق و ترغیب کنند. برای تسریع امر ازدواج با توجه به یافته‌های تحقیق راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. ایجاد فرصت‌های اشتغال و اولویت به کارگیری زوج‌های جوان (که موثرترین راهکار می‌باشد).

۲. اصلاح مقررات اعطای تسهیلات بانکی در زمینه‌ی وام‌های خود اشتغالی، خرید مسکن، خرید کالا و ...

۳. ایجاد موسسات دولتی و مردمی برای حمایت همه‌جانبه از مسأله ازدواج.

۴. فرهنگ سازی در زمینه ازدواج های ساده و بدون تجملات و گسترش ازدواج های دانشجویی و گروهی.
۵. انتقال سریع دانشجو به محل زندگی همسر خویش.
۶. دادن حق انتخاب همراه با نظارت والدین به جوانان برای انتخاب همسر.
۷. فرهنگ سازی در زمینه ی آسان گیری خانواده ها در امر مهریه، جهیزیه، مراسم و...
۸. تعصب نشان ندادن در امر ازدواج دختران.
۹. انجام دادن آزمایش های پزشکی قبل از ازدواج های فامیلی.
۱۰. توجه به حفظ دیانت و عفاف در کنار توجه به زیبایی ظاهری فرد.
۱۱. پخش برنامه های آموزشی خانواده از رسانه های عمومی.
۱۲. تخفیف در مورد طول خدمت نظام وظیفه سربازان متأهل و انتقال آنان به محل زندگی خود.

منابع

- ۱- آذین و همکاران (۱۳۸۵). نگرش پسران نسبت به ازدواج. پایان نامه دوره کارشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- ۲- امیر خسروی، ارژنگ و فرهادی، یدا... (۱۳۷۲). عدم تعادل در عرصه و تقاضای ازدواج. مجله جمعیت، شماره ۵ و ۶.
- ۳- بست، جان (۱۳۷۳). روش های تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری. ترجمه حسن پاشا شریفی و همکاران. تهران: انتشارات رشد.
- ۴- تقوی، نعمت ا... (۱۳۸۳). خودکشی، تهران: نشر آگه.
- ۵- جعفری مژدهی، افشین (۱۳۸۲). عدم تعادل در وضعیت ازدواج در ایران. پژوهش زنان، دوره ۱ شماره ۵.
- ۶- حیدری، حمیرا (۱۳۸۴). دختران مجرد. آمار ها، عوامل و پی آمدها. پیام زن. سال ۱۴ شماره ۱۰.
- ۷- خبرگزاری مهر (۱۳۸۳). ۱۶ اردیبهشت. جوانان و ازدواج.

- ۸- رضوی، نجما و همکاران (۱۳۸۱). بررسی وضعیت ازدواج جوانان. گزارش ملی جوانان نشر. سازمان ملی جوانان.
- ۹- روزنامه آسیا (۱۳۸۴، ۱۷ اردیبهشت). پسران شغل می خواهند. دختران همسر دلخواه.
- ۱۰- روزنامه هموطن (۱۳۸۳، یازدهم بهمن). ازدواج دختران و رویا پردازی سنتی در عصر مدرنیسم.
- ۱۱- سفیدگران، غلامحسین (۱۳۸۰). مسایل و مشکلات زنان؛ اولویتها و رویکردها. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان.
- ۱۲- شهنوازی و همکاران (۱۳۸۲). بررسی علل تاخیر ازدواج در بین دانشجویان پایان نامه دوره کارشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- ۱۳- صمدی، انور (۱۳۸۳). مشکلات زنان و دختران مجرد بالای ۲۸ سال در تهران. پروژه تحقیقاتی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- ۱۴- کاظمی پور، شهلا (۱۳۸۳). تحول سن ازدواج در ایران و عوامل جمعیتی موثر بر آن. پژوهش زنان، دوره دوم سال سوم.
- ۱۵- کمالی، افسانه و کوششی، مجید (۱۳۸۳). تحلیل وضعیت ازدواج زنان در ایران. شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ۱۶- محبوبی منش، حسین (۱۳۸۳). تغییرات اجتماعی ازدواج. کتاب زنان، سال ۷ شماره ۲۶.
- ۱۷- محسنی، منوچهر (۱۳۸۲). ازدواج و خانواده در ایران. تهران: انتشارات آرون.
- ۱۸- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰). مطالعات ملی اولویت بندی موانع ازدواج. گزارش منتشر شده در www.tebyan.net
- ۱۹- معظمی، شهلا (۱۳۸۲). فرار دختران چرا؟. تهران: نشر گرایش.
- ۲۰- موسوی، اشرف السادات (۱۳۸۲). بررسی موانع ازدواج و عوامل تهدید کننده آن در دختران و زنان تهران. پروژه تحقیقاتی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران.
- ۲۱- محمدی ری شهری، محمد (۱۳۸۴). میزان الحکمه مترجم حمید رضاشیخی. انتشارات دارالحديث.